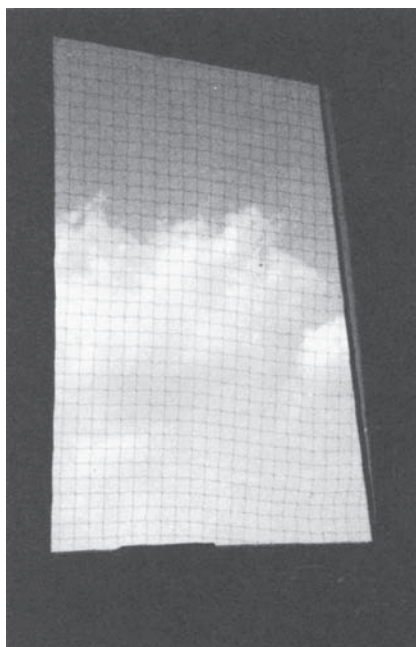

V srpnu 1992, když pomalu končila letní vedra, jsem se v naději, že uniknu prázdnotě, jež se ve mně začínala po skončení jedné větší práce rozkládat, vypravil na pěší pouť po východoanglickém hrabství Suffolk. Tato naděje se také do jisté míry vyplnila, neboť zřídka kdy jsem se cítil tak nespoutaně jako tehdy během hodin a dnů svého putování po řídce osídlených oblastech u mořského pobřeží. Na druhé straně se mi teď zdá, že stará pověra, podle níž se určité choroby duše a těla projevují zejména ve znamení Síría, nebude tak úplně vzdálená pravdě. V každém případě mě v následující době stejnou měrou zaměstnávaly vzpomínky na tehdejší nádherný pocit volnosti i na vědomí ochromující hrůzy, jíž jsem porůznu propadal tváří v tvář stopám devastace, které dokonce i v těchhle odlehlých končinách zabíhaly hluboko do minulosti. Možná právě proto jsem byl přesně na rok a den od chvíle, kdy jsem se vypravil na cestu, převezen ve stavu téměř naprosté nehybnosti do nemocnice v Norwichi, kde jsem začal, přinejmenším v duchu, sepisovat následující řádky. Dosud si jasně vzpomínám, že ihned po převozu mě v mém pokoji v osmém patře ovládla představa, že dálavy, jimiž jsem minulého léta po Suffolku prošel, se jednou provždy zhroutily do jediného slepého a netečného bodu. Z mé postele nebylo ze světa vidět skutečně víc než bezbarvý kousek nebe, nabízející se mi v rámu nemocničního okna.

Přání, jež se ve mně už za dne několikrát probudilo, abych se pohledem z okna, přes něž se z jakéhosi zvláštního důvodu pnula

černá síť, přesvědčil o tom, že mi realita – jak jsem se obával – skutečně nadobro neunikla, zesílilo s příchodem soumraku natolik, že když se mi napůl po břiše a zpola bokem podařilo sklouznout přes okraj postele a po čtyřech se po podlaze dovléct ke zdi, přitáhl jsem se za nepolevujících bolestí k okennímu parapetu a ze všech sil se narovnal. V křečovitém postoji bytosti, která se poprvé zvedla ze země, jsem se opíral o skleněnou tabuli a bezděčně myslel na scénu, v níž nebohý Řehoř s roztřesenýma nožičkama vyhlíží ze svého pokojíku, přidržuje se přitom co nejpevněji opěrky židle – v nezřetelné vzpomínce, jak se píše, na to, co pro něho bývalo vysvobozením: vyhlídku z okna. A stejně jako Řehoř už svýma zkalenýma očima nepoznával tichou Charlottinu ulici, v níž se svou rodinou léta bydlel, považuje ji za šedou pustinu, připadalo mi známé město, které se přede mnou táhlo od nádvoří nemocnice až kamsi daleko k obzoru,

úplně cizí. Nedokázal jsem si představit, že se tam dole mezi zdmi vklíněnými jedna do druhé ještě vůbec něco hýbe, a měl jsem za to, že hledím z útesu na kamenné moře nebo suťové pole, z něž jako obrovské bludné balvany vyčnívaly temné masy výškových garáží. V té neurčité večerní hodině nebylo v blízkém okolí vidět jediného chodce s výjimkou zdravotní sestry, která právě přicházela bezútěšnou zelení parku k vjezdu do nemocnice, aby nastoupila noční službu. Z centra se poté, co několikrát pomalu zabočila za roh, blížila ke stanici první pomoci sanitka s modrým světlem. Zvuk sirény ke mně nahoru nedolehl. Tady v té výšce mě obklopovalo skoro absolutní, takřka umělé ticho. Zvenku se do okna jen prudce opíral vítr prohánějící se po krajině a občas, když se i tenhle zvuk utišil, jsem vnímal šum v uších, který nikdy docela neustal.

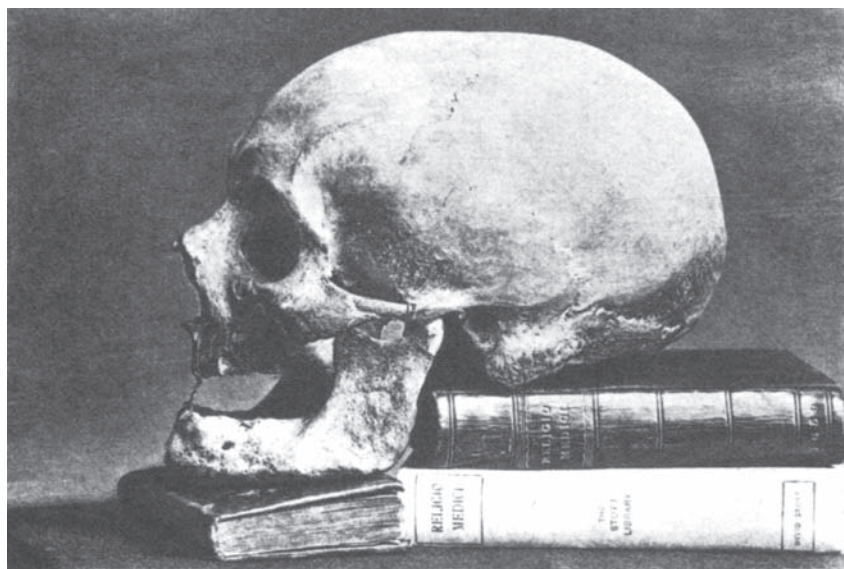
Dnes, kdy se víc než rok po propuštění z nemocnice pouštím do přepisování svých poznámek, se mi do mysli neodbytně vkrádá myšlenka, že v době, kdy jsem shlížel z osmého patra na město nořící se do soumraku, byl Michael Parkinson ve svém stísněném domku v Portersfield Road ještě plný síly a zabýval se jako většinu svého času přípravou semináře či studií o Ramuzovi, jež ho zaměstnávala už řadu let. Starý mládenec Michael byl ve svých necelých padesáti letech podle mého jedním z mála absolutně nezkažených lidí, s nimiž jsem se kdy setkal. Nic mu nebylo vzdálenější než vlastní prospěch, nic mu nedělalo takovou starost jako plnění vlastních povinností, což bylo v poměrech panujících už delší dobu stále obtížnější. Víc než čímkoli jiným se však vyznačoval naprostou nenáročností, o níž někteří tvrdili, že hraničí s výstředností. V době, kdy většinu lidí nutí jakýsi pud sebezáchovy neustále něco nakupovat, Michael prakticky nezašel do obchodu. Celé roky, co jsem ho znal, chodil střídavě v temně modrém nebo narezlém saku, a když se mu roztřepily konce rukávů nebo prošoupaly lokty, sáhl po jehle a niti a sám si je obroubil nebo přišil koženou záplatu. Dokonce i límce na svých

košilích si prý obracel. O letních prázdninách podnikal pravidelně dlouhé pěší túry, které souvisely s jeho ramuzovskými studii a vedly obvykle údolím Wallisu nebo po kantonu Vaud, někdy i pohorím Jura nebo přes Cévennes. Když se z nějaké takové cesty vrátil nebo když jsem obdivoval vážnost, s níž vykonává svou práci, zdálo se mi často, že v určité formě skromnosti, kterou si v dnešní době už ani nelze představit, našel svým způsobem štěstí. Ale pak se najednou v máji minulého roku rozneslo, že Michaela, kterého už několik dní nikdo neviděl, našli v posteli mrtvého, jak leží na boku úplně ztuhlý s obličejem plným narudlých skvrn. Ze soudního šetření vyplynulo *that he died of unknown causes*, a já si ten posudek sám doplnil: *in the dark and deep hours of the night*. Úděl, který se nás všech po tomto nikým neočekávaném úmrtí Michaela Parkinsona zmocnil, zasáhl zřejmě nejtěživěji ze všech také svobodnou docentku romanistiky Janine Rosalindu Dakynsovou, ba lze říct, že bolest ze ztráty Michaela, s nímž ji spojovalo cosi jako kamarádství od dětských let, nemohla přenést přes srdce a několik týdnů po jeho smrti sama podlehla nemoci, jež její tělo ve velmi krátké době zahubila. Bydlela v jedné z uliček hned u nemocnice, studovala stejně jako Michael v Oxfordu a během života si vytvořila takřikajíc soukromý vědecký názor na francouzskou románovou literaturu devatenáctého století, oproštěný od jakékoli intelektuální ješitnosti a vycházející vždy z nějakého obskurního detailu, nikdy z věcí na první pohled zřejmých, zejména v případě Gustava Flauberta, kterého si cenila ze všech nejvíc a z jehož korespondence zabírající tisíce stran mi při nejrůznějších příležitostech předčítala dlouhé pasáže, jež mě vždy znovu a znovu uváděly v úžas. Zvláštním zájmem téhle ženy, která se často nechávala svými myšlenkami strhnout a propukala v nespoutané nadšení, jež mě téměř znepokojovalo, bylo přijít na kloub příčinám Flaubertových tvůrčích pochyb a jeho strachu z nesrovnalostí, které, jak řekla, ho mnohdy po celé týdny či měsíce upoutávaly na pohovku v oba-

vách, že už nikdy nebude schopen přenést na papír jedinou řádku, aniž by se naprosto trapným způsobem nezkompromitoval. V takovém období, říkala Janine, se mu nejen zdálo, že je vyloučené, aby v budoucnu ještě cokoliv napsal, ale byl nezvratně přesvědčen, že všechno, co dosud stvořil, není nic než vrstvení ničím neomluvitelných a ve svých důsledcích nedozírných omylů a lží. Janine tvrdila, že Flaubertovy rozpaky bylo lze vysvětlit nezadržitelně postupujícím všeobecným otupěním, které vnímal a jež podle jeho vlastních slov zachvacovalo i jeho mysl. Bylo mu, jako by se propadal do písku, prohlásil prý jednou. Janine soudila, že zřejmě proto je v celém Flaubertově díle prisuzována písku taková důležitost. Písek se zmocní všeho. Flaubertovými sny, které mívával v noci i ve dne, řekla Janine, se proháněla obrovská oblaka prachu, zvířená nad vyprahlými pláněmi afrického kontinentu a postupující přes Středozevní moře a Pyrenejský poloostrov dál na sever, až se nakonec snesla k zemi jako žhavý popel na zahrady v Tuileriích, na předměstí Rouenu nebo na nějaké provinční městečko v Normandii, kde pronikala i do nejmenších štěrbin. V zrníčku písku v lemu zimních šatů Emmy Bovaryové, řekla Janine, viděl Flaubert celou Saharu, a každé zrnko prachu vážilo v jeho očích tolik co pohoří Atlas. Často jsem s ní o Flaubertově pojetí světa diskutoval v její kanceláři, v níž se povalovalo takové množství poznámek k přednáškám, dopisů a písemností, že se člověk v té záplavě papírů doslova utápěl. Na psacím stole, výchozím a ústředním bodě všeho toho zázračného papírového rozrůstání a množení, vyrostla postupem času hotová krajina s papírovými horami a údolími, jež se na okrajích odlamovaly jako ledovec, když dosáhne moře, a vytvářela na podlaze kolem nová úložiště, nepozorovaně se posouvající ke středu místnosti. Už před lety byla Janine těmito rostoucími masami papíru na svém stole donucena přestěhovat se na jiné stoly. Tyhle stoly, na nichž se pak odehrávaly podobné akumulární procesy, představovaly takřkajíc pozdější éry ve vývoji jejího papírového

univerza. Rovněž koberec už dávno zmizel pod nesčetnými nánosy papíru, který se dokonce začal ze země, na niž se z poloviční výšky stále sesouval, šplhat po stěnách pokrytých až k hornímu rámu dveří jednotlivými listy a dokumenty, jež byly vždy jen v jednom rohu připevněny připínáčkem a zčásti už se navzájem hustě překrývaly. Na knihách v regálech ležely na všemožných místech další stohy papírů, a všechnen ten papír na sobě v okamžiku nastupujícího šera shromažďoval odlesk uplývajícího světla, podobně, jak jsem si jednou uvědomil, jako sníh na polích pod inkoustově zbarvenou noční oblohou. Posledním pracovištěm Janine byla její židle, posunutá víceméně doprostřed kanceláře, na níž ji člověk viděl sedět, procházel-li právě kolem jejích otevřených dveří, a škrábat v předklonu něco na psací podložce na klíně, nebo opřenou o opěradlo a pohrouženou do myšlenek. Když jsem jí jednou řekl, že se mezi těmi papíry podobá andělu z Dürerovy *Melancholie*, vytrvale a bez pohnutí snášejícímu dílo zkázy, opáčila, že zdánlivý nepořádek v jejích věcech představuje ve skutečnosti k dokonalosti dovedený, či alespoň o dokonalost usilující řád. Opravdu také dokázala cokoli, co ve svých papírech, knihách nebo ve vlastní hlavě hledala, obratem ruky najít. Když jsem se pak krátce po propuštění z nemocnice pustil do bádání o Thomasi Brownovi, který působil v sedmnáctém století v Norwichi jako praktický lékař a zanechal po sobě řadu spisů, jimž se v té době jen máloco vyrovnalo, byla to právě ona, která mě bez váhání odkázala na chirurga Anthonyho Batty Shawa, jehož znal a z Oxfordské společnosti. Narazil jsem tehdy v Britské encyklopedii na záznam, kde se uvádělo, že Brownova lebka je uložena v muzeu Norfolkské & Norwichské nemocnice. Přestože jsem o tomhle tvrzení neměl důvod pochybovat, mé pokusy prohlédnout si ji v místech, kde jsem ještě donedávna sám ležel, nebyly příliš úspěšné, neboť z dam a pánů současné nemocniční správy nikdo o existenci takového muzea nevěděl. Nejenže na mě hleděli s naprostým nepochopením, když jsem jim vysvětloval, oč mi

jde, ale měl jsem dokonce pocit, že někteří z tázaných mě považují za obtížného podivína. Je ovšem známo, že v době, kdy se v průběhu ozdravování společnosti zakládaly takzvané občanské nemocnice, existovala v těchto zařízeních jakási muzea či spíše kabinety hrůzy, v nichž se k lékařským demonstračním účelům uchovávala ve skleněných nádobách s roztokem formaldehydu předčasně narozená nebo silně poškozená novorozeňata, vodnaté mozky, hypertrofující orgány a další podobné objekty, jež byly příležitostně veřejně vystavovány. Zbývalo jen přijít na to, kam se tyhle věci poděly. Co se týče nemocnice v Norwichi a místa, kde byla Brownova lebka uložena, informaci mi neposkytlo ani místní historické oddělení ústřední knihovny, kterou později zničil požár. Teprve Janine zprostředkovaný kontakt na Anthonyho Batty Shawa mi přinesl žádané vysvětlení. Thomas Browne byl podle článku, který mi Batty Shaw zaslal a jenž právě vyšel v *Journal of Medical Biography*, po své smrti v roce 1682 pochován v sedmasedmdesátém roce svého života v městském farním kostele sv. Petera Mancrofta, kde jeho tělesné ostatky odpočívaly do roku 1840. V tom roce byla rakev za příprav k jinému pohřbu téměř na stejném místě kůru poškozena a její obsah se částečně dostal na denní světlo. V důsledku téhle příhody se lebka a kadeř Brownových vlasů z jeho hlavy ocitly v majetku lékaře a představeného kostela Lubbocka, který relikvie ve své závěti odkázal nemocničnímu muzeu, kde byly do roku 1921 k vidění mezi všemožnými anatomickými zvláštnostmi pod skleněným, zvlášť k tomu účelu zhotoveným poklopem. Teprve pak bylo vyhověno opakované žádosti fary kostela sv. Petera Mancrofta o navrácení lebky, jež byla podruhé, téměř čtvrttisíciletí po prvním pohřbu, uložena se všemi poctami do hrobu. Browne sám podal ve svém proslulém, zčásti archeologickém, zčásti metafyzickém traktátu o praxi kremací a urnových pohřbů *Urn Burial* k pozdějšímu bloudění své vlastní lebky nejvýstižnější komentář, když napsal, že být takto vyškrábán z hrobu je tragédie a ohavnost. Ale kdo

zná osud svých kostí a ví, připojuje Browne, kolikrát budou pohřbeny?

Thomas Browne přišel na svět v Londýně 19. října 1605 jako syn obchodníka s hedvábím. O jeho dětství toho není moc známo a z popisu jeho života se také nedozvíme příliš mnoho o tom, jaké bylo po absolvování magisterského studia v Oxfordu jeho další lékařské vzdělání. Zaručené je jen to, že mezi pětadvacátým a osmadvacátým rokem života navštěvoval lékařské školy v Montpellieru, Padově a Vídni, jež tehdy hrály v oboru hippokratických věd významnou roli, a nakonec získal v Leidenu krátce před svým návratem do Anglie titul doktora lékařských věd. V lednu 1632, během Brownova pobytu v Holandsku a tudíž v době, kdy byl víc než kdy předtím pohroužen do tajemství lidského těla, se v amsterodamském Waaggebouw konala veřejná pitva mrtvolý místního darebáka a taškáře Adriaana Adriaanszoona alias Arise Kindta, který byl několik hodin předtím oběšen pro krádež. Přestože to není nikde jednoznačně doloženo, je víc než pravdě-

podobné, že Brownovi oznámení o konání pitvy neušlo a že se této mimořádné události, již Rembrandt zachytil na svém portrétu chirurgického cechu, zúčastnil, neboť anatomická přednáška dr. Nicolaase Tulpa, která se konala každoročně uprostřed hluboké zimy, byla nanejvýš zajímavá nejen pro začínajícího lékaře, ale představovala i významné datum v kalendáři tehdejší společnosti, jež podle vlastních představ právě vystupovala z hlubin temna na světlo. Taková podívaná před platícím publikem ze vznešených kruhů byla bezpochyby z jedné strany demonstrací a prosazováním neohroženého proudu nové vědy, z druhé ovšem i archaickým rituálem rozčtvrcení člověka, trýzněním delikventova těla i po smrti, jež bylo stejně jako dříve součástí výkonu trestu – i když něco takového by tehdy všichni rozhodně odmítli. Že šlo při téhle anatomické přednášce o víc než jen o důkladné poznání vnitřních lidských orgánů, dokládá jak obřadný charakter rozřezávání mrtvého, patrný i z Rembrandtova vyobrazení – chirurgové jsou vybraně oblečeni a dr. Tulp má dokonce na hlavě klobouk –, tak skutečnost, že po ukončení procedury byl uspořádán slavnostní, v jistém smyslu symbolický banket. Stojíme-li dnes v Mauritshuisu před dobře dva krát půldruhého metru velkým Rembrandtovým anatomickým obrazem, stojíme na místě těch, kteří svého času ve Waaggebouw sledovali průběh pitvy, a máme za to, že vidíme totéž co oni: nazelenalé, v popředí ležící tělo Arise Kindta se zlomeným vazem a hrudí hrozivě vyklenutou ve smrtelné strnulosti. A přece není jisté, zda toto tělo někdo někdy opravdu viděl, neboť umění anatomizace, jež bylo tehdy právě na vzestupu, sloužilo v neposlední řadě ke zneviditelnění provinilého těla. Je příznačné, že pohledy kolegů dr. Tulpa nejsou upřeny na tělo jako takové, ale míjejí je a soustřeďují se, přirozeně naprosto přesně, na rozevřený anatomický atlas, v němž je otřesná tělesnost redukována na diagram, na pouhé schéma člověka, jak tanulo na mysli vášnivému a toho lednového rána ve Waaggebouw údajně rovněž přítomnému amatérskému